

Mål C-481/24

Sammanfattning av begäran om förhandsavgörande

Datum för mottagande:

10 juli 2024

Hänskjutande domstol:

Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie (Polen)

Datum för begäran om förhandsavgörande:

26 juni 2024

Kärande:

E. sp.j.

Svarande:

C. sp. z o.o.

26 juni 2024

Distriktsdomstolen i Warszawa

15:e handelsavdelningen

[utelämnas] (den hänskjutande domstolens adress)

Europeiska unionens domstol

[utelämnas] (EU-domstolens säte)

SAMMANFATTNING AV BEGÄRAN AV FÖRHANDSAVGÖRANDE

(Anonymiserad version)

Distriktsdomstolen i Warszawa, 15:e handelsavdelningen, har med stöd av artikel 267 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt samt beslutet av den 28 juni 2024 hänskjutit följande fråga till Europeiska unionens domstol [utelämnas] (EU-domstolens säte):

Ska artikel 3.1 och 3.3a samt artikel 6.1 och 6.2 i Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/7/EU av den 16 februari 2011 om bekämpande av sena betalningar vid handelstransaktioner (EUT L 48, 2011, s. 1, i dess ändrade lydelse)

tolkas så,

att de utgör hinder för en nationell lagstiftning enligt vilken lagstadgad dröjsmålsränta och ersättning för indrivningskostnader inte ska tillerkännas en borgenär när gäldenären, efter utgången av den i avtalet föreskrivna betalningsfristen, har tillgodosett borgenärens fordran genom kvittning som enligt lag har retroaktiv verkan från den tidpunkt då kvittningen blev möjlig?

SAKEN I MÅLET VID DEN NATIONELLA DOMSTOLEN

Käranden E. (ett handelsbolag), med säte i W., har väckt talan om betalning mot C. (ett aktiebolag), med säte i D.

Käranden yrkar att svaranden ska betala tio fordringar i form av löner i samband med tio transporter som utförts för svarandens räkning. Svaranden har inte betalat fordringarna i tid, varför käranden kräver betalning på sammanlagt 26 715,60 PLN motsvarande tio löner jämte lagstadgad ränta, vilken beräknas på varje obetald lön i enlighet med artikel 7.1 i ustawa z dnia 8 marca 2013 r. o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych (lag av den 8 mars 2013 om bekämpande av kraftiga betalningsförseningar vid handelstransaktioner) (konsoliderad version) (Dz. U. 2023, pos. 1790) (nedan kallad lagen), samt 1 997,29 PLN som ersättning för indrivningskostnader enligt artikel 10 i lagen i samband med samma betalningsdröjsmål.

Det ska för tydlighetens skull erinras om att lagen införlivar Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/7/EU av den 16 februari 2011 om bekämpande av sena betalningar vid handelstransaktioner (omarbetning) (EUT L 48, 2011, s. 1, i dess ändrade lydelse).

Svaranden har yrkat att käromålet ska avvisas och har gjort gällande dels en invändning om att denne betalat en del av fordran med ett belopp om 1 697,40 PLN, dels en invändning om kvittning med ett belopp om 25 018,20 PLN.

Svaranden har anfört att denne har ett genkärsmål mot käranden eftersom ett parti varor som käranden transporterade hade skadats, vilket inte har något samband med någon fordran men som käranden ansågs vara ansvarig för. Även om varorna inte tillhörde svaranden, så var vederbörande ansvarig för eventuella skador på varorna gentemot dess innehavare enligt en särskild lag. På grund av kärandens handlande hade svaranden orsakats en skada uppgående till ett belopp om 96 076,95 PLN, vilket motsvarade det belopp som svaranden var skyldig att ersätta innehavaren av varorna.

Svarandens skada ersattes till viss del (55 174,85 PLN) av ett försäkringsbolag och 25 018,20 PLN kvittades mot kändens motfordran i förevarande mål (till ett belopp av 25 018,20 PLN). Den återstående delen av fordran (15 883,90 PLN) tas upp i ett särskilt betalningsyrkande i ett annat mål, vilket är anhängiggjort vid den hänskjutande domstolen med målnummer XVII GC 1398/23 [utelämnas] (målnummer).

Det bör påpekas att kvittningsförklaringen endast omfattade kändens huvudfordringar i fråga om fraktkostnader, alltså utan beaktande av varken ränta eller ersättning för indrivningskostnader. Svaranden har emellertid gjort gällande att kvittningen har retroaktiv verkan i enlighet med artikel 499 i ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (civillagen av den 23 april 1964) (konsoliderad version) (Dz. U. 2023, pos. 1610, i dess ändrade lydelse) (nedan kallad civillagen) och kändens krav på ränta och ersättning för indrivningskostnader i samband med den kvittade fordran ska därmed anses vara avskrivna.

Känden bestred inte ansvarsfrågan avseende transportskadan, däremot ifrågasatte denne giltigheten av kändens kvittningsförklaring och storleken på det ifrågasvarande skadebeloppet.

Vid förhandlingen i det nationella målet den 7 juni 2024 meddelade ordföranden, i enlighet med artikel 156¹ § 1 ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. Kodeks postępowania cywilnego (civilprocesslagen av den 17 november 1964) (konsoliderad version) (Dz. U. 2023, pos. 1550, i dess ändrade lydelse), att kändens kvittningsförklaring är bristfällig och att känden, enligt nationell lagstiftning, är ansvarig för transportskadan, men att skadebeloppet kommer att prövas i mål XVII GC 1398/23 – varför förevarande mål vilandeförklaras till dess att det målet har avgjorts, eller åtminstone till dess ett sakkunnigutlåtande har inhämtats för att bedöma skadebeloppet. Vad som däremot måste avgöras särskilt i förevarande mål är frågan huruvida kvittningen har retroaktiv verkan och vilken inverkan det har på fordringar enligt lagen.

ANFÖRDA UNIONSBESTÄMMELSER

Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/7/EU av den 16 februari 2011 om bekämpande av sena betalningar vid handelstransaktioner (EUT L 48, 2011, s. 1, i dess ändrade lydelse) (nedan kallat direktivet).

Artikel 1

2. Detta direktiv ska gälla alla betalningar som görs som ersättning vid handelstransaktioner.

Artikel 2

I detta direktiv avses med

1. handelstransaktioner: transaktioner mellan företag eller mellan företag och offentliga myndigheter som leder till leverans av varor eller tillhandahållande av tjänster mot ersättning,

...

4. sen betalning: betalning som inte skett inom den avtalsenliga eller lagstadgade tidsfristen för betalning och där de villkor som fastställts i artikel 3.1 eller 4.1 har uppfyllts,

5. ränta vid sen betalning: lagstadgad ränta vid sen betalning eller ränta till en räntesats som är avtalad mellan företag, om inte annat följer av artikel 7,

Artikel 3

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att borgenären, vid handelstransaktioner mellan företag, är berättigad till ränta vid sen betalning utan att det krävs en påminnelse om följande villkor är uppfyllda:

- a) Borgenären har fullgjort sina avtalsenliga och lagstadgade skyldigheter.
- b) Borgenären har inte mottagit det förfallna beloppet i tid, under förutsättning att gäldenären inte är ansvarig för dröjsmålet.

...

3. Om villkoren i punkt 1 är uppfyllda ska medlemsstaterna säkerställa

- a) att borgenären är berättigad till ränta vid sen betalning från dagen efter den förfallodag eller den betalningsperiod som fastställs i avtalet,

Artikel 6

1. Medlemsstaterna ska säkerställa att borgenären, om ränta vid sen betalning ska utgå vid handelstransaktioner i enlighet med artikel 3 eller 4, har rätt till minst ett fast belopp om 40 EUR av gäldenären.

2. Medlemsstaterna ska se till att det fasta belopp som avses i punkt 1 är betalbart utan att det krävs en påminnelse och som ersättning för borgenärens egna indrivningskostnader.

ANFÖRDA NATIONELLA BESTÄMMELSER

Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny (civillagen av den 23 april 1964) (konsoliderad version) (Dz. U. 2023, pos. 1610, i dess ändrade lydelse).

Artikel 481

§ 1 Borgenären kan, om gäldenären betalar en penningsskuld för sent, kräva dröjsmålsränta även om borgenären inte har lidit någon skada och förseningen beror på omständigheter som inte kan tillskrivas gäldenären.

§ 2 Om dröjsmålsräntan inte var angiven, utgår lagstadgad ränta vid sen betalning motsvarande summan av referensräntan från den polska nationalbanken och 5,5 procentenheter. Om emellertid en högre ränta ska utgå på fordran, kan borgenären begära dröjsmålsränta med den högre räntesatsen.

Artikel 498

§ 1 I ett förhållande där två personer samtidigt är gäldenärer och borgenärer till varandra, får var och en av dem kvitta sina fordringar om föremålet för fordringarna är pengar eller varor av samma beskaffenhet och båda fordringarna är förfallna till betalning och kan drivas in vid domstol eller annan statlig myndighet.

§ 2 Kvittningen innebär att fordringarna avräknas mot varandra till den del som motsvarar den lägre fordran.

Artikel 499

För att kvittning ska kunna göras gällande krävs det att en förklaring har gjorts till motparten. Kvittningsförklaringen ska ha retroaktiv verkan från den tidpunkt då kvittningen blev möjlig.

Ustawa z dnia 8 marca 2013 r. o przeciwdziałaniu nadmiernym opóźnieniom w transakcjach handlowych (lag av den 8 mars 2013 om bekämpande av kraftiga betalningsförseningar vid handelstransaktioner) (konsoliderad version) (Dz. U. 2023, pos. 1790)

Artikel 1

Denna lag fastställer borgenärens särskilda rättigheter och gäldenärens skyldigheter när det gäller betalningsfrister i handelstransaktioner, följderna av underlåtenhet att uppfylla sådana skyldigheter och regleringen av kraftiga förseningar i fråga om betalningar.

Artikel 4

I denna lag avses med

1) handelstransaktion – ett avtal om leverans av varor eller tillhandahållande av tjänster mot ersättning, om de parter som avses i artikel 2 ingår avtalet inom ramen för den verksamhet de bedriver,

...

3) lagstadgad ränta vid förseningar i handelstransaktioner:

...

b) vid handelstransaktioner där gäldenären inte är en offentlig enhet inom sjukvårdssektorn gäller följande: ränta till ett belopp som motsvarar referensräntan för Polens centralbank plus tio procentenheter,

Artikel 7

1. Med undantag för transaktioner där gäldenären är en offentlig myndighet har borgenärer som är parter i handelstransaktioner, utan att det krävs en betalningsföreläggande och såvida inte parterna har avtalat om en högre räntesats vid sen betalning, rätt till lagstadgad ränta vid sen betalning för perioden mellan den dag då betalningen förfaller till betalning till dess att betalning sker, under förutsättning att följande kumulativa villkor är uppfyllda:

- 1) borgenären har fullgjort sina skyldigheter,
- 2) borgenären har inte erhållit betalning inom den i avtalet angivna fristen.

Artikel 10

1. Från och med den dag då borgenären förvärvar den rätt till ränta som avses i artikel 7.1 eller artikel 8.1 har borgenären rätt att utan anmodan av gäldenären erhålla ersättning för indrivningskostnader som omräknat motsvarar:

- 1) 40 EUR – i den mån värdet av kontantprestationen inte överstiger 5 000 PLN,
- 2) 70 EUR – i den mån värdet av kontantprestationen överstiger 5 000 polska zloty men understiger 50 000 PLN,

REDOGÖRELSE FÖR SKÄLEN TILL ATT FÖRHANDSAVGÖRANDE BEGÄRS

Den fråga som ska avgöras i förevarande mål är huruvida kvittningens retroaktiva verkan i artikel 499 i civillagen inte strider mot de mål och bestämmelser som anges i direktiv 2011/7/EU, vilket genomförs av ovan nämnda lag.

Enligt nationell lagstiftning utgörs en kvittning i huvudsak av att två personer samtidigt är borgenärer och gäldenärer gentemot varandra, det vill säga var och en av dem har en ömsesidig fordran. En kvittning leder till att ömsesidiga fordringar avskrivs upp till det belopp som motsvarar den lägre fordran (kvittningens betalningsfunktion).

Denna funktion kommer till uttryck genom att fordringsägarnas ömsesidiga förpliktelser avskrivs genom en kvittning på samma sätt som om de hade fullgjort sina prestationer. Även om en kvittning inte medför att parterna faktiskt erhåller

de prestationer som tillkommer dem, så befrias vardera part från sina obligationer genom att fordringarna avskrivs gentemot varandra – varför dessa fordringar anses vara betalda.

I det aktuella fallet har kärandens fordringar uppkommit till följd av att denne ingått och genomfört tio transportavtal, vilka sammanlagt utgör dennes betalningskrav (tillika huvudfordran) på 26 715,60 PLN. Enligt artikel 1 och artikel 4.1 i lagen (motsvarande artikel 1 och artikel 2.1 i direktivet) har parterna i det nationella målet genomfört en affärstransaktion.

Enligt svaranden har kärandens fordran skrivits av med ett belopp om dels 1 697,40 PLN (till följd av en betalning) och dels 25 018,20 PLN (till följd av en kvittning). En väsentlig omständighet är att betalningsdagarna för kärandens fordringar inföll mellan februari och september 2022. Efter det att svaranden inte betalade de utställda fakturorna och när kvittningsförklaringen senare lämnades in (vilket inte skedde förrän den 2 september 2022), så uppkom det (från kärandens sida) nio enskilda krav på räntebetalning enligt artikel 7 i lagen och nio enskilda krav på ersättning för indrivningskostnader enligt artikel 10.1 i samma lag (artikel 3.1 och artikel 6 i direktivet).

Det är endast den senare delen av kärandens fakturor som kan antas ha kvittats – innan betalningsfristen för fakturan löpte ut. De krav som käranden gör gällande enligt artiklarna 7 och 10 i lagen är därför inte aktuella i detta hänseende.

Artikel 499 i civillagen föreskriver en rättslig fiktion där en kvittning har retroaktiv verkan från den tidpunkt då kvittningen blev möjlig, vilket innebär att verkningarna av parternas dröjsmål eller underlåtenhet att fullgöra sina skyldigheter upphör under den period som löper mellan den tidpunkt då gäldenären ville utöva sin kvittningsrätt och den tidpunkt då kvittningen blev möjlig. Det är vid denna tidpunkt som fordran (för den part som lägger fram en kvittningsförklaring) förfaller till betalning, det vill säga betalningsfristen löper ut.

När det gäller svarandens fordran för transportskadan var denna knuten till utgången av den tidsfrist som angavs i betalningskravet av den 15 februari 2022, vilket inträffade den 7 mars 2022. Detta innebär (enligt artikel 499 i civillagen) att även om kvittningsförklaringen endast omfattade kärandens huvudfordran på 25 018,20 PLN respektive svarandens huvudfordran på 25 018,20 PLN, så förlorade käranden – när kvittningsförklaringen gjordes – rätten att kräva samtliga räntor och ersättningar för indrivningskostnader som uppkom efter den 7 mars 2022. I förevarande mål rör det sig om krav om räntor och ersättning för indrivningskostnader som uppkommit till följd av betalningsdröjsmål av nio av de tio lönefordringar vilka käranden har gjort gällande.

Enligt den hänskjutande domstolens uppfattning är det sannolikt att kvittningens retroaktiva verkan i den nationella lagstiftningen strider mot artiklarna 3.1, 3.3a, 6.1 och 6.2 i direktivet.

Det framgår nämligen av direktivet att borgenären ska ha rätt att kräva ränta och ersättning (för indrivningskostnader) om borgenären har fullgjort sina avtalsenliga och lagstadgade skyldigheter och vederbörande inte har mottagit det förfallna beloppet i tid (artikel 3.1 i direktivet). Rätten att kräva ränta ska följa av lag och underkastas vissa villkor (artiklarna 3.1 och 3a i direktivet). När denna rätt inträder ska fordringsägaren dessutom automatiskt ha rätt till ersättning för indrivningskostnader (artikel 6.1 i direktivet), vilka ska betalas utan att det krävs någon påminnelse (artikel 6.2 i direktivet). En betalning som gjorts efter det att betalningsfristen löpt ut kan inte retroaktivt beröva borgenären dessa rättigheter.

I direktivet anges att många betalningar vid handelstransaktioner mellan ekonomiska aktörer eller mellan ekonomiska aktörer och offentliga myndigheter görs senare än vad som parterna enats om i avtalet eller i standardavtalsvillkoren. Dessa sena betalningar inverkar negativt på företagens likviditet och komplicerar deras ekonomiska förvaltning (skäl 3 i direktivet). Sen betalning är ett avtalsbrott som har blivit ekonomiskt intressant för gäldenärer i de flesta medlemsstater genom att räntan vid sen betalning är låg eller obefintlig (skäl 12). Dessutom måste borgenären få skälig ersättning för sina indrivningskostnader till följd av sena betalningar för att motverka sena betalningar (skäl 19).

Det framgår av ovan nämnda bestämmelser och skälen i direktivet att det i regel inte är tillåtet att frånta borgenären rätten till ränta och ersättning för indrivningskostnader om en betalning har gjorts efter det att tidsfristerna i avtalet har löpt ut och förpliktelsen har fullgjorts. Av omständigheterna i det aktuella fallet framgår emellertid att borgenären kommer att fråntas rätten att göra dessa krav gällande, trots att en betalning (kvittning) i fråga om nio av tio avtal gjordes efter det att dessa tidsfrister löpt ut.

Enligt den nationella lagstiftningen motiveras kvittningens retroaktiva verkan av det faktum att även om en av borgenärerna fråntas rätten att kräva ränta, förlorar den andra borgenären, som har lagt fram en kvittningsförklaring, också rätten att kräva ränta på den ömsesidiga fordran för perioden fram till den dag då kvittningen var möjlig. I denna mening (rent ekonomiskt) är det också fråga om en avskrivning av den ömsesidiga räntan (och inte bara av den ränta som tillkommer en av parterna). I detta fall, om det skulle anses att kvittningen skulle ha gjorts vid den tidigaste tidpunkt då det var möjligt, skulle den part till vilken kvittningsförklaringen görs (käranden) inte ha kunnat göra gällande något krav på betalning av ränta och ersättning för indrivningskostnader. I detta avseende kan en fordringsägare därför inte anses vara i en mindre gynnsam ställning.

Denna förklaring kan emellertid vara oskälig med hänsyn till direktivets syften.

För det första hade käranden i förevarande fall, utöver rätten att kräva ränta, även rätt att kräva ersättning för sina indrivningskostnader i nio fall, medan svaranden endast gjorde gällande en enda kvittningsförklaring, som (på grund av dess belopp) innebar att samtliga av kärandens nio fordringar skulle skrivas av. Ur ett ekonomiskt perspektiv kan kvittningens retroaktiva verkan således leda till att en

av fordringsägarna missgynnas, eftersom den andra fordringsägaren inte kommer att ha rätt till ett motsvarande kvittningsbelopp.

För det andra är det i förevarande fall anmärkningsvärt att svarandens genkärsmål inte grundar sig på en affärstransaktion – utan det grundar sig på ett skadeståndsanspråk. Det framgår emellertid av skäl 8 i direktivet att det inte bör reglera räntor i samband med betalningar av skadestånd. Detta innebär att käranden har rätt till en högre ränta (motsvarande den referensränta som fastställs av Polens centralbank med ett tillägg om tio procentenheter, enligt artikel 4.3b i lagen) i jämförelse med den ränta som tillkommer svaranden (motsvarande den referensränta som fastställs av Polens centralbank med ett tillägg om 5,5 procentenheter, enligt artikel 481 i civillagen). Vidare har svaranden inte rätt att kräva någon ersättning enligt artikel 10 i lagen. Artikel 499 i civillagen utesluter att denna ojämlighet beaktas vid beräkningen av storleken på motfordran.

För det tredje är kvittningsinstitutet inte något som är unikt för enbart den polska rättsordningen. Det är möjligt att det i enskilda nationella lagstiftningar föreskrivs olika rättsverkningar av kvittning, när kvittning ska ske och vilka rättsverkningar som följer därav med avseende på rätten att kräva ränta eller ersättning, samt vilken ränta som ska utgå vid dröjsmål i handelstransaktioner eller i fråga om ersättning (direktivet anger endast en minimistandard i detta avseende). Detta skulle innebära att det uppstår en risk för skillnader i fråga om hur borgenärer enligt nationella bestämmelser kan göra sina fordringar gällande med stöd av de rättsakter som genomför direktivet, vilket skulle innebära ett åsidosättande av principen om harmonisering.

För det fjärde är kvittningens retroaktiva verkan något som följer av lag och som är oberoende av borgenärens vilja, eftersom denne har rätt till ränta och ersättning i samband med handelstransaktioner. Parterna kan visserligen göra en avtalsenlig kvittning genom vilken de reglerar sättet för ömsesidig avräkning, men denna typ av kvittning är inte föremål för någon prövning i förevarande mål.

För det femte är det ostridigt att betalningen (kvittningen) sker efter den dag då fordringarna förföll till betalning och att fordringsägaren därför kunde ha vidtagit faktiska åtgärder för att driva in fordringarna under denna period – utan att förutse någon eventuell kvittning i ett senare skede. På så sätt kunde fordringsägaren ha ådragit sig vissa (verkliga) kostnader för att driva in fordran, som vederbörande inte kommer att kunna kräva ersättning för – eftersom detta hindras av artikel 499 i civillagen.

Mot bakgrund av det ovan anförda kan det ifrågasättas huruvida artikel 499 i civillagen ska anses vara förenlig med direktivets skäl och artikel 3.1 och 3.3a samt artikel 6.1 och 6.2 i samma direktiv.

Det kan också ifrågasättas om kvittningens retroaktiva verkan i vart fall står i strid med direktivet eller om den nationella domstolen i varje enskilt fall måste pröva den eventuella motstridigheten ur ett ekonomiskt perspektiv. Detta skulle kunna

göras genom att beräkna och jämföra summan av alla fordringar (ränta och ersättning) som vardera parten har rätt till vid tidpunkten för kvittningen, och beräkna dessa belopp på ett sådant sätt att den fordringsägare som hade rätt till en högre ränta och ersättning inte missgynnas till följd av detta. Med andra ord, även när det gäller ränta och ersättning för indrivningskostnader ska kvittning enligt artikel 498 § 2 i civillagen tillämpas på så vis att fordringarna avräknas mot varandra till den del som motsvarar den lägre fordran.

[utelämnas] (formel).

ARBETS
DOKUMENT